

EDITORI:
Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL: neni și cărți
Magdalena Mărculescu

REDACTOR:
Tudor Călin Zarojanu

DESIGN:
Faber Studio

DIRECTOR PRODUȚIE:
Cristian Claudiu Coban

DTP:
Mirela Voicu

CORECTURĂ:
Lorina Chițan
Elena Bițu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ROONEY, ANNE

În 15 minute economist / Anne Rooney ; trad.:
Smaranda Nistor. - București : Editura Trei, 2019
ISBN 978-606-40-0295-2

I. Nistor, Smaranda (trad.)
338

Titlul original: THE 15-MINUTE ECONOMIST
Autor: Anne Rooney

Copyright © Arcturus Holdings Limited
Romanian edition published by arrangement with Agenția Literară Livia Stoia

Copyright © Editura Trei, 2019
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghișeu 1, C.P. 0490, București
Tel.: +4 021 300 60 90; Fax: +4 0372 25 20 20
E-mail: comenzi@edituratrei.ro

www.edituratrei.ro

ÎN 15 MINUTE ECONOMIST

Traducere din engleză de
Smaranda Nistor

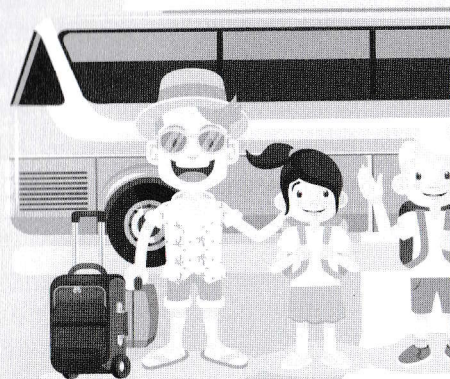
TREI

Introducere	Despre ce este știința economiei?	5
Capitolul 1	Până la urmă, ce sunt banii?	20
Capitolul 2	Ce intră în procesul de producere a lucrurilor?	34
Capitolul 3	Cum funcționează cererea și oferta?	44
Capitolul 4	Costul reflectă valoarea?	62
Capitolul 5	Cum știm dacă o țară e bogată sau săracă?	78
Capitolul 6	Cum am ajuns aici?	92
Capitolul 7	Întreaga lume este acum capitalistă?	102
Capitolul 8	De ce plătim taxe și impozite?	114
Capitolul 9	De ce nu tipărim pur și simplu mai mulți bani?	124
Capitolul 10	Dar nu tot trebuie să facem lucruri?	132
Capitolul 11	Pentru ce anume plătești?	140
Capitolul 12	De ce nu-mi pot găsi un loc de muncă?	150
Capitolul 13	Ce ar trebui să dețină statul?	162
Capitolul 14	Inflația este un lucru rău sau un lucru bun?	172
Capitolul 15	Dacă noi suntem cei 99 la sută, cine sunt cei 1 la sută?	184
Capitolul 16	De ce Uniunea Europeană îi plătește pe agricultori să nu cultive nimic?	202
Capitolul 17	Este numerarul pe cale să iasă din uz?	212
Capitolul 18	Cum au loc craurile economice?	224
Capitolul 19	Austeritatea dă rezultate?	236
Capitolul 20	Cât vor mai sta magazinele deschise?	246
Capitolul 21	Cum funcționează piața bursieră?	256
Capitolul 22	Ajutorul ajută sau încurcă?	268
Capitolul 23	Ce rezultate avem pe piața internațională?	282
Capitolul 24	Cum reușesc multinaționalele să scape fără să plătească impozit?	297
Autorii ilustrațiilor		304

Introducere

Despre ce este știința economiei?

Ce ai alege între a pleca în vacanță și a-ți cumpăra o canapea nouă? Ai prefera ca guvernul tău să investească mai mult în educație sau să reducă taxele? Crezi că asigurarea de sănătate ar trebui să fie gratuită?

Întrebările de acest tip sunt esențiale în domeniului economiei. Ele ne cer să alegem între resursele financiare disponibile nouă sau guvernanților noștri știind că, de cele mai multe ori, alegem una în defavoarea alteia. Ele apar când avem de-a face cu penuria — când trebuie să alegem modalitatea de a distribui resurse limitate.

Asemenea întrebări apar deoarece, pentru majoritatea oamenilor — și pentru toate guvernanțele —, banii sunt o resursă limitată. S-ar putea să nu ai destui bani și pentru o canapea nouă, și ca să pleci în concediu. Un guvern poate să nu aibă destui bani ca să îmbunătățească sistemul de învățământ și să reducă și impozitele. Iar aici nu e vorba numai de bani; pământul și timpul sunt, la rândul lor, resurse limitate. Un fermier poate să nu aibă destul pământ pentru a crește și oi, și pui.

Dacă ar exista de toate în cantități suficiente — resurse infinite de hrană, teren, locuințe, asigurări de sănătate, educație, transport, cărți —, n-ar mai fi nevoie de bani, n-ar mai trebui acordată prioritate unui lucru în fața altuia și, ca urmare, știința economiei ar fi inutilă. Economia vine din însăși nevoia de a alege cum să cheltuim ce avem, cum să ne repartizăm resursele — practic, cum să economisim.

Niciodată de ajuns

Toate lucrurile de care ne folosim — mâncarea, locuința și cărțile —, economiștii le numesc **resurse**. Majoritatea sunt disponibile în cantități finite; în limbaj economic, vorbim despre **resurse limitate**. Economiiștii folosesc termenul

„limitat” într-un sens puțin diferit față de oamenii obișnuiți. Nu vor să spună că resursa este rară sau în cantitate redusă, așa cum leoparzii de zăpadă sunt rari sau foarte puțini ca număr. Pur și simplu, ei spun că stocul de resurse este limitat: fie nu se poate reînnoi, fie nu e regenerabil proporțional cu utilizarea lui. De exemplu, petrolul e o resursă limitată, căci, deși se găsește în cantități suficiente în câteva țări, o să se epuizeze în cele din urmă, fără posibilitatea de refacere a rezervelor. Știința economiei este, în esență, procesul prin care se iau decizii privind modul de utilizare a resurselor limitate.

Foarte puține lucruri se găsesc practic în cantitate nelimitată. Exemple ar fi aerul, apa de mare, lumina soarelui și puterea eoliană. În general, economiștii le numesc **bunuri libere**, deși în realitate există o limită și pentru aer și apa de mare.

Cum să alegi

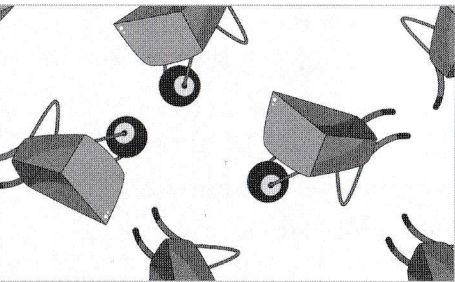
Puținătatea lucrurilor ne forțează să facem alegeri. Acesta e un adevăr universal: facem alegeri individuale, în calitate de consumatori, firmele aleg, la fel și guvernele. Tu și eu putem alege între a ne folosi timpul ca să îngrijim o grădină de legume sau ca să facem sport; timpul nostru este limitat și suntem obligați să alegem cum să-l folosim mai bine.

O firmă ar putea alege între a-și folosi numărul limitat de angajați ca să facă roabe sau scări, în funcție de ce produs i se pare că va fi mai profitabil. Un guvern poate alege între a cheltui mai mult pe prestații sociale sau pe construcția de drumuri.

În ambele cazuri, trebuie să cântărim **costurile** și **beneficiile** fiecărei posibilități. Adesea, avem de-a face cu un **compromis**: de regulă, asta presupune că posesia unui lucru ne cere renunțarea la un altul.

Dacă-ți cheltuiești banii pe o

FĂRĂ LIMITE

Bunurile libere pot fi produse fără niciun cost în ceea ce privește resursele. Ironic, acest fapt duce la o definiție a bunurilor libere care poate include sau exclude articole identice. Bunurile intangibile sau nemateriale, cum ar fi softul unui computer, o pagină web sau un e-book, care pot fi descărcate de nenumărate ori fără utilizarea unor resurse în plus, sunt bunuri libere. Dar pentru realizarea lor inițială a fost nevoie de resurse (sub formă de timp, competență și efort de muncă). Dacă un editor percepe bani pentru acel program sau e-book, copii identice ale articolului în cauză nu mai sunt considerate bunuri libere, deoarece consumatorul trebuie să apeleze la resurse (bani) pentru a le obține. Drepturile de proprietate intelectuală transformă un bun liber într-un bun limitat, ca recunoașterea a resurselor utilizate în crearea lui inițială.

vacanță, e posibil să nu îți mai rămână îndeajuns pentru o mobilă nouă. Dacă ai ales să lucrezi cu orar redus pentru a petrece mai mult timp cu familia, vei câștiga mai puțin decât dacă ai fi lucrat opt ore pe zi. Nu poți alege decât între a avea (sau a nu avea) fie bani, fie timp liber.

Oportunități pierdute și care costă

Economiștii judecă matematic aceste idei banale, făcând posibilă crearea unor modele utile care să explice ce se petrece într-o economie și să ajute oamenii, firmele și guvernele să-și facă planuri.

Imaginați-vă un fermier care poate cultiva pe terenul lui și căpșuni, și zmeură. El nu are decât o suprafață limitată de teren, așa că trebuie să se decidă care este cea mai profitabilă metodă de a o folosi.

Dacă fermierul alege să cultive mai mulți căpșuni, trebuie să planteze mai puțini zmeuri, și invers. Ne putem folosi de un grafic pentru a calcula costul de oportunitate în cazul cultivării fiecărui fruct. Fermierul are trei solare, deci trebuie să aleagă câte să aloce căpșunilor și câte zmeurilor.

O ECONOMIE POST-RARITATE

Unii viitorologi au sugerat că nanotehnologia (crearea lucrurilor la nivel molecular) ar putea fi folosită într-o zi pentru transformarea oricărui tip de materie în orice alt tip de materie de aceeași masă. Atunci toate bunurile ar deveni bunuri libere, fiindcă ar fi interschimbabile de un număr nelimitat de ori – nu ar exista nicio restricție asupra niciunei categorii anume de bunuri.

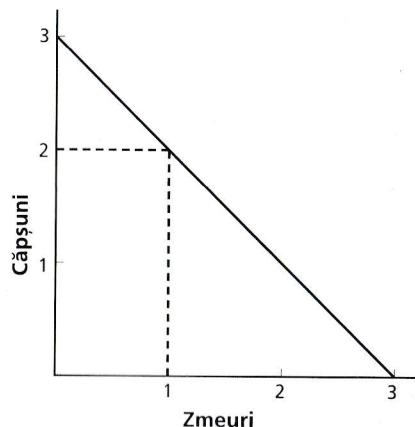
Dacă ia decizia să folosească două solare pentru căpșuni, atunci îi mai rămâne unul singur să crească zmeuri.

Pentru fiecare solar pe care-l cultivă cu căpșuni, costul de oportunitate e un solar de zmeuri, iar pentru fiecare solar de zmeuri pe care-l cultivă, costul de oportunitate e un solar de căpșuni.

Curba se rotunjește

În acest caz, graficul costului de oportunitate e o linie dreaptă: fiecare solar de căpșuni costă un solar de zmeuri și invers. Însă rareori e atât de simplu. Iată încă un exemplu: să presupunem că avem o insulă cu pământ bogat și fertil la un capăt și o zonă stâncoasă la celălalt. Principalele produse agricole ale insulei sunt caprele și grâul. Locuitorii insulei trebuie să se decidă cum să aloce terenul. De această dată, costul de oportunitate nu mai este o linie dreaptă, fiindcă resursa (pământul) variază. Ar fi foarte greu să cultivi grâu în zona stâncoasă — prea puțin va prinde rădăcini acolo. Dar caprele rezistă în zone de tufăriș. Se pot ține caprele și în zona mănoasă, dar ar fi o risipă, fiindcă acolo grâul crește cel mai bine.

Locuitorii ar începe prin a cultiva grâu în zona arabilă. Pe măsură ce rămân fără pământ fertil, randamentul producției de grâu la hectar ar scădea. Pe zona de tufăriș, randamentul ar fi scăzut, ceea ce înseamnă că, desigur, costul de

oportunitate aferent cultivării grâului crește pe măsură ce oamenii se văd obligați să folosească pământ din ce în ce mai sărac. Ar putea fi nevoiți să mute o capră la fiecare 400 kg de grâu pe terenul arabil, însă 400 kg de grâu obținute din terenul mai sărac ar echivala cu mutarea a patru capre. Prin urmare, costul de oportunitate corespunzător unei cantități de 400 kg de grâu variază între una și patru capre. Invers, costul de oportunitate pentru păstrarea unei capre pe pământul fertil este de 400 kg de grâu, dar

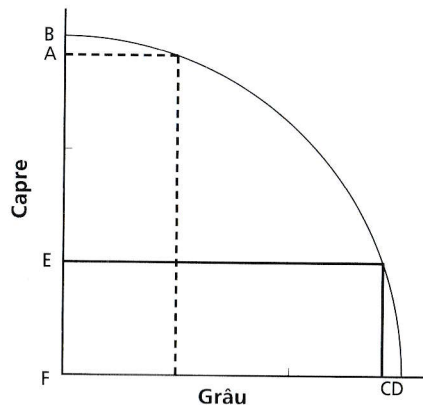
LIMBAJUL ECONOMIC: COST DE OPORTUNITATE

Economiștii numesc acest compromis cost de oportunitate. Costul de oportunitate pentru o canapea nouă e vacanța pe care nu ți-o mai permiți dacă îți cumperi canapeaua; costul de oportunitate pentru timpul pe care-l petreci făcând un sport e grădina de care nu te mai poți îngriji.

Resurse este de numai $400/4 = 100$ kg de grâu.

Graficul arată un cost de oportunitate scăzut, exprimat în capre, pentru prima recoltă de grâu: doar AB. Cu cât mergem mai departe de-a lungul curbei, folosind mereu mai mult pământ impropriu pentru cultivarea grâului, costul de oportunitate crește. Mica recoltă de grâu reprezentată de segmentul CD vine cu prețul multor posibile capre (segmentul EF). Cea mai mare producție totală (de capre și grâu laolaltă) se află undeva la mijlocul curbei. Acolo este punctul în care terenul cel mai mănos este folosit pentru a produce grâu și terenul cel mai sărac pentru producția de capre. E cea mai productivă utilizare a resurselor. În acest punct, economia insulei aduce cele mai bune câștiguri posibile în cadrul acestui scenariu.

Mai mult și mai puțin: cerere și ofertă

Graficul simplu al costului de oportunitate, pentru cazul fermierului care poate să cultive căpșuni și zmeură, nu-i oferă acestuia o altă metodă de alegere între cele două tipuri de fructe decât preferința personală.

În realitate, însă, vor exista și alți factori de luat în calcul. Fermierul s-ar putea teme că, dacă produce un singur tip de recoltă, nu se vor găsi destui oameni dornici s-o cumpere. În termeni economici, spunem că el trebuie să decidă dacă va exista **cerere** suficientă pentru (să spunem) zmeură, încât să asigure vânzarea în întregime a **ofertei**. Dacă cererea este mică, va fi nevoit să scadă prețul de vânzare pentru zmeură, ca să scape de ea. Altfel, există riscul ca zmeura să se strice înainte să fie vândută. Fermierul ar putea decide că e mai sigur și mai profitabil să-și împartă resursele (solare, îngrășăminte, muncitori) între cele două tipuri de fructe. Astfel, crește probabilitatea să-și vândă întreaga producție, ba chiar ar putea cere un preț mai mare, când cererea depășește oferta. Oferta și cererea sunt esențiale

LUCRUL LA FRONTIERĂ

Curba care arată cum își poate împărți o țară resursele între grâu și capre se numește **curba de frontieră a posibilităților de producție (FPP)**. Dacă o țară are producție în orice punct de pe curbă, înseamnă că toate resursele ei sunt în folosință. Dacă producția e în interiorul curbei (în partea stângă a graficului), are resurse nefolosite și o productivitate sub cât ar fi capabilă să realizeze — e loc de mai bine. Țara respectivă va putea produce la un nivel din afara curbei (în dreapta graficului) doar dacă circumstanțele se schimbă. Eventual agricultorii încep să cultive soiuri de grâu cu un randament mai bun sau soiuri care cresc și pe un sol de calitate mai slabă, ori poate cresc producția la hectar folosind mai mult îngrășământ.

pentru organizarea unui sistem economic (vezi p. 44 — *Cum funcționează cererea și oferta?*).

Dorințe și nevoi

Consumatorii, oamenii care cumpără sau „consumă” bunuri și servicii, își folosesc resursele ca să obțină lucrurile de care **au nevoie**, dar și pe cele pe care **le doresc**. Câtă vreme au destui bani ca să cumpere orice au nevoie, vor folosi ce le rămâne ca să cumpere lucrurile pe care le doresc. În economie, distincția dintre nevoi și dorințe este importantă.

Nevoile trebuie satisfăcute pentru ca o persoană să supraviețuiască. Ele includ mâncarea și băutura, adăpost și haine suficiente cât să ne țină de cald. Acestea sunt nevoile noastre cele mai de bază. Celelalte variază în funcție de timp și loc. De exemplu, scandinavii au nevoie de multe haine călduroase, pe când cuiva din Niger nu îi sunt necesare.

Articolele văzute ca necesare variază de la o cultură la alta și se modifică de-a lungul timpului. În lumea modernă, o mașină este o necesitate în zonele rurale, fiind dificil să te descurci fără ea. În trecut, calul era o necesitate, dar acum este un lux. Economiiștii au ceva de muncă atunci când decid de ce crede cineva că are nevoie pentru a trăi la un nivel acceptabil.

Odată ce nevoile de bază au fost satisfăcute, orice ban în plus poate fi cheltuit pentru satisfacerea dorințelor. Spre deosebire de nevoi, dorințele nu au margini. Avem nevoie doar de o anumită cantitate de mâncare și de suficient adăpost și haine ca să ne apărăm de vreme, însă dorințele noastre merg mai

departe de atât. Odată ce avem suficientă mâncare, s-ar putea să ne-o dorim mai gustoasă. Ne-am putea dori o casă mai mare, o mașină mai bună, mai multe vacanțe, mai multe haine la modă — nu există limită pentru dorințele oamenilor. Cu excepția celor mai bogați oameni din lume, toți trebuie să hotărâm cum ne cheltuim banii, alegând care „dorințe” să ni le satisfacem și care nu. Chiar și cei foarte bogați trebuie să facă alegeri, în privința modului cum să-și petreacă timpul, fiindcă nimeni nu trăiește veșnic — n-ai timp să le faci pe toate.

Fermierul care crește zmeură și căpșuni trebuie să facă fructele apetisante, deoarece consumatorii nu au *nevoie* de niciunul dintre ele. (Deși au nevoie de mâncare, nu au neapărat nevoie și de aceste fructe în particular.) Oamenii ar putea alege să dea banii mai degrabă pe acestea decât pe alte alimente, considerate un lux, cum ar fi înghețata, sau pe alte fructe, ca merele. Unul dintre factorii decisivi în alegerea făcută de consumatori este prețul.

Pe piață

Atunci când economiiștii folosesc termenul **piață**, nu se referă neapărat la un loc cu multe tarabe în aer liber. Se referă la orice loc — real sau virtual — unde cumpărătorii și vânzătorii interacționează

